

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף עד

אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה אמר רבי: טבעת של ע"ז (= שקישטו בה ע"ז) שהתערבה במאה טבעות של היתר, ונפלה אחת מהטבעות שבתערובת לים הגדול, כל הטבעות מותרות, לפי שאנו תולים ואומרים שהטבעת שנפלה לים היא הטבעת של הע"ז.

קושיא: **איתיביה רבא לרב נחמן:** למדנו במשנתנו - 'אפילו אחת בריבוא ימותו כולן' (= אם התערבה חטאת פסולה אפילו בעשרת אלפים זבחים כשרים ימותו כולם), ואם כדברי רב, מדוע ימותו כל הבהמות? והרי ברגע שמתה אחת מהבהמות נאמר שזאת שמתה היא בהמת האיסור ושאר הבהמות מותרות.

תירוץ: **א"ל:** ענה לו רב נחמן - רב סובר כרבי אליעזר שאמר במשנה לקמן (ע"ז): שאם התערבו אברים של עולה בעלת מום בהרבה אברים של עולות תמימות (= ללא מום), אם הקריבו את הראש של אחת מהבהמות אנו תולים ואומרים שהכהן הקריב בשגגה את הראש של העולה בעלת המום, ושאר כל הראשים כשרים להקרבה.

וכמו כן סובר רב שאנו תולים ואומרים שהטבעת שנפלה לים היא הטבעת של הע"ז, וכן הוא סובר במשנתנו שאנו תולים ואומרים שהבהמה שמתה היא הפסולה והשאר מותרות, אלא שמשנתנו שאמרה שכולם ימותו סוברת כחכמים החולקים על רבי אליעזר.

קושיא: **והא אמר ר"א לא התיר רבי אליעזר אלא שנים שנים, אבל אחד אחד לא:** והרי רבי אלעזר אמר לקמן, שכל מה שהתיר רבי אליעזר להקריב את כל הראשים שנותרו (לאחר הקרבת הראשון), זה רק להקריב שנים שנים יחד, אבל אחד אחד אפילו רבי אליעזר אוסר (= יבואר מיד הטעם), וא"כ קשה מדוע רב התיר להשתמש בטבעות שנותרו אפילו אחת אחת?

ביאור טעמו של רבי אליעזר: כשמקריבים שנים יחד, אנו אומרים לגבי ראש אחד מהשנים שאם תאמר שהוא הראש האסור הרי בהכרח שחבירו מותר, שהרי התערב כאן רק ראש אחד פסול, וכך אנו אומרים גם על הראש השני, ונמצא שעל כל אחד מהם אנו אומרים שהוא כשר, אבל אם נקריב אחד אחד הרי יש לנו להסתפק בכל אחד ואחד שמא הוא הראש הפסול.

תירוץ: **א"ל אנה נמי תרתי [תרתי] קאמינא**: אמר רב נחמן לרבה – גם אני אמרתי שהטבעות מותרות בהנאה רק באופן שימכור את הטבעות שתיים שתיים.

*

אמר רב [נראה שהג"י הנכונה – אמר רב יהודה אמר רב], **טבעת של עבודת כוכבים שנתערבה במאה טבעות של היתר, ופך'שו ארבעים טבעות למקום אחד וששים טבעות למקום אחר, אם פרשה אחת מהארבעים והתערבה בטבעות אחרות, אינה אוסרת את התערובת, ואם פרשה אחת מהששים והתערבה בטבעות אחרות, הרי היא אוסרת את התערובת.**

קושיא: **מאי שנא אחת מארבעים דלא, דאמרינן איסורא ברובא איתיה**: כלומר הרי הטעם שאם פרשה אחת מהארבעים והתערבה בטבעות אחרות אינה אוסרת את התערובת, לפי שאנו תולים ואומרים שטבעת האיסור נמצאת בתוך הרוב דהיינו בתוך התערובת של השישים.

אחת מששים נמי אמרינן איסורא ברובא איתיה: וא"כ גם אם פרשה טבעת אחת מהשישים והתערבה בטבעות אחרות נאמר שזאת שפרשה היא הטבעת המותרת, וטבעת האיסור נמצאת בתוך חמישים ותשע טבעות שהם הרוב, ומדוע רב אמר שכל התערובת אסורה?

תירוץ: **אלא אם פרשו ארבעים כולן למקום אחד אין אוסרות, ששים למקום אחד אוסרות**: אלא כך אמר רב: אם פרשו כל ארבעים הטבעות למקום אחד והתערבו בטבעות של היתר, אין ארבעים הטבעות אוסרות את התערובת, כיון שאנו אומרים שטבעת האיסור נמצאת בתוך השישים טבעות, אבל אם פרשו כל השישים טבעות למקום אחד והתערבו בטבעות של היתר, הרי הם אוסרות את

התערובת, כיון שאנו אומרים שטבעת האיסור נמצאת ברוב (= בתוך השישים טבעות), וכל התערובת נאסרת מחמת ספק ע"ז (= ע"ז לא בטלה אפילו באלף).

[אמנם הארבעים בפני עצמם אם לא התערבו באחרות אסורות לעולם, לפי שאין ביטול לע"ז וכולן בספק ע"ז, אבל כאשר הם התערבו באחרות יש כאן ספק ספיקא].

כי אמריתה קמיה דשמואל, א"ל הנח לעבודת כוכבים שספיקה וספק ספיקה אסורה עד סוף העולם: אמר רב יהודה, כשאמרתי זאת לפני שמואל, אמר לי שמואל שע"ז אינה כשאר איסורים, ואין להקל באיסור ע"ז אפילו בספק ספיקא [= יש כאן 'ספק ספיקא', שהרי הטבעת התערבה תחילה במאה טבעות של היתר, ואחר כך פירשו ארבעים והתערבו באחרות], ולכן אפילו אם פירשו כל ארבעים הטבעות למקום אחד והתערבו בטבעות של היתר, כל התערובת אסורה.

קושיא על שמואל: ספק עבודת כוכבים אסורה וספק ספיקה מותרת וכו': למדנו בכרייתא שספק ספיקה של ע"ז מותרת, כיצד? כוס של ע"ז שנפלה לאוצר מלא כוסות של היתר, כולן אסורות, פירשה כוס אחת מהן לעשרת אלפים כוסות של היתר, ואח"כ נפלה כוס מהתערובת הזאת לתוך עשרת אלפים כוסות אחרות כולן מותרות.

תירוץ: תנאי היא: דין זה תלוי במחלוקת תנאים, שהרי למדנו בכרייתא אחרת - רבי יהודה אומר, רימוני באדן (= רימונים חשובים שאינם בטלים ברוב) של ערלה או תרומה אוסרים בכל שהוא, שאפילו אם אחד מהם נפל לתוך ריבוא רימוני באדן של היתר, ואח"כ נפל אחד מהתערובת הזאת לתוך ריבוא רימוני באדן של היתר אחרים, כולם אסורים. ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש, הריבוא הראשון שהאיסור נפל לתוכו אסור, אבל אם פירש רימון אחד מאותו ריבוא לשלושה רימונים של היתר, ומהשלושה פירש אחד למקום אחר, מותר לאכול את הרימון שפירש וכן את השלושה שהוא פירש מהם, לפי שזהו ספק ספיקא. נמצא ששמואל הסובר שספק ספיקא של ע"ז אסור זה כשיטת כרבי יהודה.

[טעמו של רבי שמעון הוא, שהתערובת השניה שמעורב בה אחד שפירש מהראשונה נחשבת כספק, שהרי אנו לא יודעים בוודאות שהאיסור מעורב בה, ואם פירש אחד מהתערובת השניה והתערב בתערובת שלישית, הרי התערובת השלישית היא 'ספק

ספיקא', ולכן הפורש ממנה מותר באכילה, וגם היא ניתרת בפרישת אותו אחד, לפי שאנו תולים ואמרים שזה שפרש הוא האיסור].

קושיא: שמואל דאמר כמאן: אי אפשר לומר ששמואל סובר כרבי יהודה, שהרי לדעת רבי יהודה ספק ספיקא אסור אפילו בשאר איסורים ולא רק בע"ז (= שהרי רבי יהודה דיבר על רימוני באדן שאסורים משום ערלה או תרומה ולא משום ע"ז, ושמואל אמר שרק בע"ז ספק ספיקא אסור), וכן אי אפשר לומר שהוא סובר כר"ש, שהרי לכאורה ר"ש תמיד מתיר ספק ספיקא ואפילו בע"ז.

וכי תימא: ואם תאמר שלר"ש יש הבדל בין ע"ז לשאר איסורים, וכל מה שהוא התיר ספק ספיקא זה רק ברימוני באדן שאסורים משום ערלה או תרומה, אבל בע"ז הוא אסור, ותאמר ששמואל סובר כמותו, זה אי אפשר לומר, שהרי -

אלא הא דתניא: שהרי למדנו בכרייתא לעיל - ספק עבודת כוכבים אסורה, וספק ספיקא מותרת. א"כ הכרייתא הזאת אינה כרבי יהודה, שהרי לשיטתו ספק ספיקא אסורה תמיד, ואינה כר"ש שהרי אתה אומר שלשיטתו ספק ספיקא בע"ז אסורה.

תירוץ: לעולם רבי שמעון: באמת הכרייתא כרבי שמעון המתיר תמיד ספק ספיקא, אלא ששמואל סובר כרבי יהודה בדבר אחד, דהיינו שספק ספיקא בע"ז אסור, וחולק עליו בדבר אחד, דהיינו שלדעת רבי יהודה גם בשאר איסורים ספק ספיקא אסור ושמואל חולק עליו וסובר שבשאר איסורים ספק ספיקא מותר.

חוזרים לדברי ר"ש לעיל:

אמר מר, מריבוא לשלשה ומשלשה למקום אחר מותר.

קושיא: מ"ש שלשה דאיכא רובא, שנים נמי איכא רובא: כלומר ר"ש מצריך שהרימון ייפול לתוך שלושה רימונים כדי שיהיו כאן ארבעה רימונים ובכך הוא יתבטל ברוב, וא"כ קשה שהרי גם הוא ייפול לשני רימונים יש כאן ביטול ברוב, ומדוע צריך שהוא ייפול דווקא לשלושה רימונים?

תירוץ: מאי ג' דקתני תרתי והוא: כוונת ר"ש שהוא ייפול לשני רימונים, ומה שהוא אמר 'שלושה' הכוונה לשני רימונים + אותו אחד שנפל לתוכם.

תירוץ נוסף: ואיבעית אימא סבר לה כר' אליעזר: באמת ר"ש מצריך שהרימון ייפול לתוך שלושה רימונים, לפי שהוא סובר כרבי אליעזר (= לגבי ראשי בהמה שהתערבו, הובא לעיל) שאמר שצריך להקריב שנים שנים, ולכן גם כאן הוא מצריך שהרימון ייפול לתוך שלושה כדי שבס"ה יהיו כאן ארבע והוא יוכל למכור שנים שנים ולהנות מהם. [ביארנו כפירושו השני של רש"י, וראה שם (בד"ה ואי בעית אימא) את פירושו הראשון. אמנם רש"י כתב שהפירוש הראשון ישר בעיניו, אבל כבר הקשו על כך התוס' וכתבו שנראה כפירושו השני של רש"י].

*

אמר ריש לקיש חבית של תרומה וכו': חבית יין סתומה של תרומה, שנתערבה במאה חביות יין סתומות של חולין. כולן אסורות, משום שחבית סתומה אינה בטלה. ואם נפלה אחת מהחביות לים המלח, הותרו כל החביות, כי אנו תולים שהחבית שנפלה היא החבית של תרומה האסורה.

ואיצטריך דר"נ ואיצטריך דר"ל: דברים אלו של ריש לקיש, דומים לדברי רב נחמן למעלה, בטבעת של ע"ז שנתערבה במאה טבעות שהדין הוא כנ"ל. ולכאורה אין צורך בשתי מימרות אותו דבר. אלא שבאמת אנו צריכים את שתיהן.

דאי מדרב נחמן וכו': כי מדברי רב נחמן בלבד, היינו חושבים שדוקא בע"ז אנו מתירים כשנפלה טבעת אחת לים המלח, כי 'אין לה מתירין' כלומר אין אפשרות להתיר את האיסור של ע"ז. אבל בתרומה 'שיש לה מתירין' דהיינו למכור את כל התערובת לכהן חוץ מהחבית של תרומה שאותה הוא יקבל בחינם. משכך היינו חושבים שבתרומה אין להתיר אם נפלה חבית אחת לים. קמ"ל ריש לקיש שגם בתרומה מתירים.

ואי מדריש לקיש וכו': ואם היינו שומעים רק את דברי ריש לקיש, היינו חושבים שדוקא בחבית שנפלה יש להתיר, בגלל שכשהיא חסרה היא ניכרת, ויודעים כולם שהיא נפלה ומשום כך היתרנו את שאר החביות. אבל בטבעת שלא ניכר מקומה כשהיא נפלה, לא נתיר מחשש שמא יבואו אנשים להתיר גם בלי נפילה. קמ"ל רב נחמן שגם בזה מתירים.

אמר רבה: לדעת רבה ריש לקיש עצמו התיר דוקא בחבית בגלל שניכרת נפילתה כנ"ל, אבל לא בתאנה (כלומר תאנה של תרומה שנפלה למאה תאנים של חולין ונפלה אחת מהן לים המלח), בגלל שלא ניכר כשהיא חסרה ולא יודעים שהיא נפלה.

לדעת רב יוסף ריש לקיש התיר אפילו בתאנה. כי כמו שכאשר היא נפלה היא חשובה בעיניך לאסור את כל התערובת, כך גם כשהיא יוצאת מהתערובת היא תיחשב בעיניך להתיר את התערובת.

*

א"ר אלעזר: חבית יין של תרומה שנפלה לתוך מאה חביות יין של חולין. פתח אחת מהחביות, ומוציא ממנה 'כדי דימועה' דהיינו אחד מתוך מאה ואחד של התרומה, נותן לכהן, ושותה את היין. טעם הדבר, מכיון שכאשר הוא פתח את החבית היא כבר אינה 'חבית סתומה', וממילא היא מתבטלת בשאר החביות. ובכל אופן צריך להוציא מתוכה את אחוזי התרומה שנפלו לתערובת, ולתת לכהן, משום 'גזל שבט הכהנים'. את האחוזים של התרומה מחשבים כאילו היה היין שבכל החביות מעורבב ביחד. ולכן האחוזים של התרומה שנמצאים בכל חבית וחבית מהתערובת, הם אחד ממאה ואחד. (שיטמ"ק).

יתיב רב דימי: ישב רב דימי ואמר את דברי רבי אלעזר. אמר לו רב נחמן - אני רואה מדברך שהוא יכול לפתוח ולשתות לכתחילה? והרי הדין הוא שחביות סתומות אינן בטלות, ולפי דבריך מדוע אי אפשר לפתוח חבית חבית ולשתות?! אלא עליך לומר שמדובר במקרה שחבית אחת כבר נפתחה, אך לא עושים כן לכתחילה.

*

א"ר אושעיא: חבית יין של תרומה שנתערבה במאה וחמשים חביות יין של חולין, ונפתחו מאה חביות מהתערובת. נוטל מכל חבית פתוחה 'כדי דימועה' דהיינו אחד מתוך 150, נותן לכהן, ושותה את היין שבחבית. ושאר חמישים החביות הסתומות אסורות עד שיפתחו.

החידוש בדבר, שאנו לא אומרים שהחבית של תרומה נמצאת ברוב החביות הפתוחות (שהרי יש לתלות שהאיסור נמצא ברוב), וממילא ניתן לקחת חבית אחת מתוך ה-150 לתת אותה לכהן ואז שאר החביות הסתומות יהיו מותרות. אלא אנו חוששים שחבית האסורה נמצאת בחמישים חביות הסתומות.

*

למדנו במשנה - הרובע והנרבע כו': כל הזבחים שנתערבה בהם בהמה האסורה משום אחד מהדברים דלהלן, ירעו עד שיסתאבו. רובע, נרבע, מוקצה, נעבד, אתנן, מחיר, כלאיים, טריפה, יוצא דופן.

קושיא: בשלמא כולהו וכו': כל הדברים שכרשימה מלבד טריפה, אי אפשר לדעת האם הבהמה אסורה או לא, ולכן כשהיא מתערבת בבהמות אחרות לא ניתן לדעת מי הבהמה האסורה. אבל בטריפה שנתערבה איך מדובר? אם מדובר בטריפה הניכרת מבחוץ, כגון שנחתכו רגילה מעל הארכובה, אם כן שיוציא אותה מהתערובת. ואם הטריפה לא ניכרת מבחוץ, אם כן מניין בכלל הוא יודע שהיא טריפה? (הרי רק לאחר השחיטה אם יבדקו אותה יגלו שהיא טריפה).

הגמרא מביאה שלושה תירוצים.

אמרי דבי רבי ינאי: מדובר שנתערבה בהמה כשרה שהיא 'נקובת הקוץ' = שנסרטה על ידי קוצים בכשרה (והקוצים לא נכנסו לתוך החלל הפנימי של הגוף), עם בהמה טריפה שהיא 'דרוסת הזאב' = שהזאב סרט אותה על ידי נעיצת ציפורניו והחדרת ארס לגופה. הפציעה של שתי הבהמות נראית מבחוץ אותו הדבר, ולכן לא ידוע מי היא הטריפה.

ריש לקיש אמר: מדובר שנתערבה בהמה 'נפולה' = שנפלה מהגג והיא נראית שלימה מבחוץ, ויש חשש שהתרסקו איבריה מבפנים והיא טריפה. ולכן אי אפשר להביא אותה לעזרה לשחיטה, כי צריך לעשות לה בדיקות לאחר השחיטה לוודאות שאינה טריפה, ויש חשש שהיא תמצא טריפה. ומכיון שהיא לא ניכרת משאר הבהמות, כולן אסורות.

קושיא: נפולה נמי ליבדקה: ניתן לבדוקה על ידי הליכה, ואם היא הולכת היא ודאי לא טריפה. ואז היא לא צריכה בדיקה לאחר השחיטה. תירוצו: **קסבר עמדה צריכה**

מעט לעת, הלכה צריכה בדיקה: ריש לקיש סובר שאם הבהמה שנפלה עמדה על רגליה, היא צריכה המתנה מעט לעת עד השחיטה, וכן בדיקה מטריפות לאחר השחיטה. ואם היא הלכה, היא צריכה בדיקה לאחר השחיטה. ולכן לא נוכל להביא לעזרה בהמה שלאחר השחיטה צריכה להיבדק, כי יתכן והיא תמצא טריפה.

רבי ירמיה אמר: מדובר שולד של בהמה טריפה התערב בבהמות כשרות. וזאת אליבא דרבי אליעזר הסובר שולד של טריפה פסול להקרבה. וכמוכן שהולד הזה אינו ניכר משאר הבהמות.

הגמרא מבארת את טעם המחלוקת בין השיטות.

כולהו כרבי ינאי: ריש לקיש ורבי ירמיה לא אמרו כרבי ינאי. כי הם סוברים שניתן להבדיל בין פציעה של קוץ לפציעה של זאב. פצע של זאב משוך (כי הוא נועץ ציפורניים בבשר), ואילו פצע של קוץ עגול.

כריש לקיש לא אמרי: רבי ינאי ורבי ירמיה לא אמרו כריש לקיש. כי הם סוברים שבהמה שנפלה, אם היא עמדה אינה צריכה מעט לעת וצריכה רק בדיקה לאחר השחיטה, ואם היא הלכה היא לא צריכה אפילו בדיקה.

כר' ירמיה לא אמרי: רבי ינאי וריש לקיש לא אמרו כרבי ירמיה. כי הם לא סוברים כרבי אליעזר שולד טריפה פסול לקרבן, אלא כרבי חנינא בן אנטיגנוס החולק עליו ומכשיר אותו לקרבן.